МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Я. В. Удодова

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми
«Облік і аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № ___ від ___

Запоріжжя
2025

УДК 657:174(076.5)
У 313

Удодова Я. В. Професійна етика бухгалтера та аудитора : методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 45 с.

У виданні відповідно до силабуса навчальної дисципліни «Професійна етика бухгалтерів та аудиторів» подано зміст самостійної роботи. Програмні питання, які виносяться на самостійне опрацювання, спрямовані на засвоєння сутності професійної етики, історії її виникнення, становлення та розвитку в суспільстві; основоположних принципів і концептуальної основи етики бухгалтерів і аудиторів; норм професійної етики бухгалтерів у бізнесі, професійної етики незалежних аудиторів, професійної етики внутрішніх аудиторів. До кожної теми студентам запропоновано питання для самоконтролю, тести, ситуаційні завдання з прикладами їх виконання.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит».

Рецензент

В. Г. Гончарова, кандидат наук з держ.упр., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування

Відповідальний за випуск

Н.М. Проскуріна, д-р економ. наук, проф., завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

Вступ……..... 4
Тема 1. Сутність професійної етики. Історія її виникнення та еволюція в суспільстві..... 6
Питання для самоконтролю…….. 9
Тести…… 10
Практичні завдання……. 10
Тема 2. Основоположні принципи та концептуальна основа етики бухгалтерів і аудиторів……..... 12
Питання для самоконтролю…….. 14
Тести…… 14
Практичні завдання……. 15
Тема 3. Професійна етика бухгалтерів у бізнесі…..... 17
Питання для самоконтролю…….. 18
Тести…… 19
Практичні завдання……. 20
Тема 4. Професійна етика незалежних аудиторів..... 22
Питання для самоконтролю…….. 24
Тести…… 24
Практичні завдання……. 25
Тема 5. Незалежність професійного бухгалтера-практика (аудитора)….. 26
Питання для самоконтролю…….. 28
Тести…… 29
Практичні завдання……. 30
Тема 6. Професійна етика внутрішніх аудиторів…….. 31
Питання для самоконтролю…….. 34
Тести…… 35
Практичні завдання……. 36
Глосарій……..…… 38
Рекомендована література……... 41
Використана література…….…….... 43

ВСТУП

Курс «Професійна етика бухгалтера і аудитора» визначає фундаментальні принципи етики професійного бухгалтера і аудитора, правила їх застосування згідно з Кодексом професійної етики.

Мета вивчення дисципліни «Професійна етика бухгалтера і аудитора» – засвоєння основоположних принципів, норм і правил, які визначають етичну поведінку бухгалтерів і аудиторів у професійній діяльності, набуття навичок їх практичного застосування, усвідомлення відповідальності перед громадськістю.

Вивчення цього вибіркового освітнього компонента в межах спеціальності дозволить студентам-магістрам засвоїти норми професійної етики бухгалтера, аудитора та набути готовності застосовувати на практиці засвоєні теоретичні знання. Майбутні фахівці з обліку та оподаткування ознайомляться з міжнародними правилами етики та їх роллю в підтримці престижності професії, можливими загрозами у фаховій діяльності, а найголовніше – шляхами мінімізації професійних ризиків; набудуть уявлення про специфіку професійної діяльності та усвідомлять моральний характер взаємовідносин у сфері професійної етики.

У ході самостійної роботи здобувачі освіти мають засвоїти етичні норми, принципи та стандарти, які регулюють професійну діяльність бухгалтерів і аудиторів.

Основні завдання самостійної роботи з дисципліни «Професійна етика бухгалтера та аудитора» передбачають:

- ✓ ознайомлення з фундаментальними принципами професійної етики бухгалтера й аудитора;
- ✓ ознайомлення з основними етапами становлення та розвитку професійної етики бухгалтера й аудитора;
- ✓ засвоєння етичних норм, правил і застосування їх згідно з Кодексом професійної етики;
- ✓ ознайомлення з напрямами підвищення кваліфікації бухгалтерів;
- ✓ розгляд функцій бухгалтера й аудитора в суспільстві;
- ✓ вивчення основних професійних вимог до сучасних бухгалтерів і аудиторів;
- ✓ усвідомлення прав, зобов’язань і відповідальності сучасних професійних бухгалтерів та аудиторів.

Зміст самостійної роботи розкривається в таких темах:

- ✓ Сутність професійної етики. Історія її виникнення та еволюція в суспільстві.
- ✓ Основоположні принципи та концептуальна основа етики бухгалтерів і аудиторів.
- ✓ Професійна етика бухгалтерів у бізнесі.

- ✓ Професійна етика незалежних аудиторів.
- ✓ Незалежність професійного бухгалтера-практика (аудитора).
- ✓ Професійна етика внутрішніх аудиторів.

Питання, вивчення яких передбачено змістом самостійної роботи з дисципліни «Професійна етика бухгалтера та аудитора», підлягають самоконтролю, поточному контролю та виносяться на підсумковий семестровий контроль.

Набутті здобувачами освіти у ході самостійної роботи знання та навички слугуватимуть основою для ведення практичної діяльності у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування.

Виконуючи самостійну роботу з дисципліни «Професійна етика бухгалтера та аудитора», здобувачі освіти мають користуватися рекомендованою літературою. Водночас, зважаючи на постійні зміни в правовому полі функціонування аудиту, студенти-магістри повинні самостійно добирати й опрацьовувати літературні джерела та нормативно-правові документи.

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ. ІСТОРІЯ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ

***Мета вивчення теми*:** ознайомитися з основними визначеннями та концепціями професійної етики, її складовими та значенням у різних сферах діяльності; розглянути види професійної етики; оцінити, як професійна етика впливає на формування довіри між професіоналами та суспільством, а також на якість обслуговування, прийняття рішень і соціальну відповідальність; проаналізувати приклади етичних дилем, з якими стикаються професіонали у своїй діяльності, та розглянути способи їх вирішення.

✎ Терміни та поняття

Професійна етика, кодекс професійної етики бухгалтерів, принципи професійної етики, цілі професійної етики, завдання професійної етики, галузева професійна етика, корпоративна професійна етика, етика державних службовців, професійна етика наукової діяльності.

План

1. Історія та умови виникнення етики.
2. Поняття загальної етики.
3. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками.
4. Класифікація професійної етики.
5. Особливості етики різних професій.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання першої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності професійної етики, розгляд історії її виникнення та еволюції в суспільстві.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно засвоїти, що професійна діяльність, об'єктом якої є живі люди, утворює складну систему взаємоперехідних, взаємозумовлених моральних стосунків. Ці стосунки вивчаються професійною етикою.

Морально-професійні норми є невід'ємною складовою загальнолюдської моралі та конкретно-історичної моральної системи. Морально-професійні норми, професійно-етичні кодекси, як і моральна система суспільства взагалі, історично й соціально тісно пов'язані з конкретною епохою, є «дітищем» свого часу, відображенням конкретних історичних суспільних відносин. Оскільки морально-професійні норми не ізольовані, а є складовою частиною загальної моралі суспільства, і водночас відображають специфічний характер професійної діяльності, то і професійна етика є складником загальної етичної теорії.

Зауважте, що сенс і призначення професійної етики пов'язані з гуманізацією суспільної праці. Закладені в традиційних морально-професійних кодексах, кодексах честі лікаря, юриста, педагога, журналіста та ін., гуманістичні імперативи мають загальнолюдське значення. В наш час завдяки технічній могутності та ефективності людина здатна завдати (через некомпетентність, безвідповідальність)

багато зла, що призводить до втрати матеріальних і духовних цінностей. Зростає диспропорція між скоєним людиною і її здатністю нести моральну відповідальність. Це є однією з передумов виникнення морально-професійних чи етичних кодексів широкого кола сучасних професій.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що етика як наука має свій понятійно-категорійний апарат. Такі поняття, як «норов», «вчинок», «моральна норма», «моральний принцип», «моральний ідеал», «оцінка» тощо використовуються і змістовно розкриваються переважно в етиці.

Зміст предмета етики, як свідчить історичний досвід, відображений в історії етичної думки, залежить від філософської світоглядної системи, на якій базується етичне знання, від соціокультурного фону конкретно-історичного етапу розвитку суспільства, рівня розробки самого етичного знання, тобто теоретичної рефлексії моральної свідомості про саму себе і соціального замовлення суспільства, окремих спільнот, держави на відповідні ідеї, концепції, теорії.

Етика як наука виконує низку функцій. Головними серед них є:описова, ціннісно-орієнтована та функція вироблення етичних знань, які реалізуються в єдності, а їх розмежування носить умовний характер.

Етика – це галузь філософії, яка займається систематичним вивченням проблеми людського вибору понять про добре і погане.

Це означає, що:

1) у галузі етики існують проблеми вибору рішень;

2) в етиці існують розподіл на добре і погане (моральні принципи);

3) етика опікується наслідками (сутністю) рішень.

У ході вивчення ***третього питання*** необхідно усвідомити, що етика покликана допомогти сучасній людині осмислити життя в усій його багатозначності та глобальності, розширити горизонти індивідуального сприйняття світу, вводячи у нього широкі соціоморальні, гуманітарні критерії оцінки усього, що відбувається, простежити зв’язок сучасного з минулим і майбутнім.

Зауважте, що перед етикою постають завдання, пов’язані з подоланням апологетико прикрашального характеру аналізу моральної практики, моралізаторства. На основі аналізу морального життя у ринковому суспільстві важливо обґрунтувати моральні цінності, ідеали, моделі поведінки, міжособистісних стосунків, узагалі нормативну етику, відповідну такому суспільству. Актуальною залишається проблема формування моральної культури суспільства й особистості.

При аналізі взаємозв’язків моралі з економікою, політикою, правом, релігією, мистецтвом, у визначенні соціальних функцій моралі, в осмисленні моральних аспектів глобальних проблем сучасності етика взаємодіє як з філософією, так і з соціологією. Коли мова йде про аналіз моральних почуттів і їхню роль у духовних пошуках людей, механізмів моральної оцінки і моральної регуляції, етика спирається на психологічне знання і взаємодіє з психологією. Походження моралі, закономірності історичного розвитку моралі, виявлення та обґрунтування історичних типів моралі не можна пояснити без звернення до

історичних наук. Описуючи історичний розвиток норовів, звичаїв народів, етнічних груп, етика базується на даних історії, етнографії та археології.

Без взаємодії етики з педагогікою, психологією і соціологією неможна розібратися у моральному світі особистості, виявити реальні мотиви людських вчинків, визначити шляхи й методи формування моральної культури особистості в тому чи іншому соціоморальному середовищі.

Традиційно етика пов'язана з правознавством, теологією і релігійною філософією, літературознавством. В осмисленні морального життя допомагають також художній образ, релігійний ідеал, правова норма тощо.

Наявність суміжних проблем не означає, що предмет етики розчиняється в інших науках. Ці проблеми залишаються прикладними, вони не входять до її центрального теоретичного ядра.

При опрацюванні ***четвертого питання*** необхідно розглянути класифікацію професійної етики. Оскільки мораль виступає надзвичайно важливим елементом людської діяльності, сама діяльність людей у всій її різноманітності та специфічності не може не накладати відбиток і на специфіку моральної регуляції. Існують окремі види людської діяльності, де висуваються надзвичайно високі моральні вимоги до людей. Це передусім стосується тих видів діяльності, які здатні породжувати дуже гострі моральні колізії, що в інших видах діяльності виникають лише епізодично. Ці гострі моральні колізії мають місце насамперед там, де вирішуються питання життя і смерті, здоров'я, свободи, честі й гідності людини, де моральні якості фахівця набувають вирішального значення, де доля одного може значною мірою залежати від моральної спроможності іншого. Зауважте, що в деяких професіях навіть сама професійна спроможність фахівця багато в чому залежить від його моральних якостей. Це передусім стосується праці лікаря, юриста, вчителя, керівника, військового, дипломата, журналіста та ін.

Отже, мова йде про медичну, юридичну, педагогічну, військову, дипломатичну, журналістську етику. Саме в цих сферах діяльності особливо велика залежність однієї людини від іншої, і результати професійної діяльності одного індивіда можуть мати доленосне значення для іншого. До представників названих професій суспільство пред'являє підвищені моральні вимоги не через їх масовість, а тому, що їх діяльність пов'язана безпосередньо з людьми, їх інтересами.

Усі види професійної етики спрямовані на планомірне використання трудового потенціалу для забезпечення соціального й морального прогресу. Суспільство, яке свідомо реалізує свої моральні можливості, піклується про своє моральне здоров'я, прагне стати морально чистішим, не повинно залишати поза увагою специфічні властивості професійної моральності, прогнозувати можливі зміни в ній, шляхи й методи вдосконалення.

У ході опрацювання ***п'ятого питання*** необхідно усвідомити, що крім традиційно загальновідомих – медичної, педагогічної та юридичної, поряд з дипломатичною та військовою етикою, рішуче заявляють про себе адміністративна й депутатська етика, поліцейська і спортивна, етика вченого та журналіста, інженера і працівника сфери обслуговування.

Кожна професія має свою власну мораль. Професія формує у її носіїв не тільки професійні навички, але й певні риси особистості тв ставлення до змісту своєї діяльності. Професійна етика, як і етика взагалі, не розробляється, а напрацьовується поступово в процесі повсякденної спільної діяльності людей.

Професійна етика систематизує накопичений в процесі історичної практики досвід, характерний для певного виду діяльності, узагальнює його і вдосконалює в міру вдосконалення цього виду діяльності. Тому професійна етика може розглядатися як різновид загальної моралі, що має специфічні риси, обумовлені видом і специфікою діяльності, тобто є прикладною науковою дисципліною, що вивчає професійну мораль. Водночас вона може розглядатися як прикладна теорія моральності, що існує в професійному середовищі.

Кожна епоха має свій комплекс вироблених морально-професійних норм, які стають певною духовною реальністю. Морально-професійні норми можуть жити своїм власним життям і перетворюватися на об'єкт осмислення, вивчення, аналізу й засвоєння, ставати силою, що спрямовує поведінку представника тієї чи іншої професії. Конкретизація ж загальних моральних принципів і норм таких стосунків відповідно до особливостей того чи іншого виду професійної діяльності є «професійною» мораллю.

? Питання для самоконтролю

1. Що таке професійна етика? Які її основні складові?
2. Які історичні чинники сприяли виникненню професійної етики?
3. Які основні принципи професійної етики в різних професіях?
4. Як етичні норми можуть змінюватися залежно від соціальних та економічних умов?
5. Які приклади етичних дилем можуть виникати в професійній діяльності?
6. Яку роль відіграє професійна етика у формуванні довіри між професіоналами та суспільством?
7. Які сучасні виклики стоять перед професійною етикою у зв'язку з технологічними змінами?
8. Яким чином професійна етика впливає на прийняття рішень у сфері бізнесу?
9. Які організації або кодекси етики існують для регулювання професійної діяльності в певних сферах?
10. Поясніть, як можна оцінити ефективність дотримання етичних норм у професійній діяльності.
11. Які відмінності між професійною етикою та загальною етикою?
12. Які наслідки можуть виникати внаслідок порушення професійної етики?
13. Як професійна етика впливає на корпоративну культуру організації?
14. Яким чином етичні норми можуть бути інтегровані в процес навчання та підготовки фахівців?
15. Наведіть приклади успішних практик впровадження етики в компаніях.
16. Як етика впливає на взаємодію з клієнтами та партнерами?
17. Які методи можна використовувати для вирішення етичних конфліктів у професійній діяльності?

18. Як зміни в законодавстві можуть впливати на професійну етику?
19. Розкрийте роль професійної етики у формуванні іміджу професії.
20. Які етичні виклики можуть виникнути в умовах глобалізації?

Тести

1. Які з наведених принципів є складовими професійної етики?
а) чесність
б) конфіденційність
в) сумлінність
г) усі відповіді правильні

2. Яка роль професійної етики в суспільстві?
а) забезпечення високої якості послуг
б) сприяння довірі між фахівцями та клієнтами
в) запобігання корупції та зловживанням
г) усі відповіді правильні

3. Які з указаних видів професійної етики існують?
а) етика медичних працівників
б) етика юристів
в) етика бухгалтерів
г) усі відповіді правильні

4. Який з наведених аспектів не є частиною професійної етики?
а) відповідальність перед клієнтами
б) особисті інтереси фахівця
в) дотримання конфіденційності
г) справедливість у прийнятті рішень

5. Які з наведених понять є складовими етики в медицині?
а) інформована згода
б) принцип «не нашкодь»
в) конфіденційність пацієнта
г) усі відповіді правильні.

Практичні завдання

Ситуація 1

Ви працюєте в рекламному агентстві, і ваш друг, який є власником кафе, просить вас допомогти з рекламою його бізнесу. Ви знаєте, що ваше агентство вже співпрацює з конкурентом цього кафе.

1. Як ви повинні діяти в цій ситуації?
2. Які етичні принципи можуть бути порушені?

Ситуація 2

Лікар у вашій лікарні випадково дізнається, що один з його пацієнтів є відомим політиком. Він вирішує розповісти про це своїм друзям, вважаючи, що це цікава інформація.

1. Які етичні норми були порушені в цій ситуації?
2. Які наслідки можуть бути для лікаря та пацієнта?

Ситуація 3

Ви працюєте в IT-компанії, і ваш керівник просить вас створити програму, яка буде збирати дані користувачів без їхньої згоди. Він стверджує, що це допоможе компанії отримати більший прибуток.

1. Що ви будете робити?
2. Які етичні дилеми виникають у цій ситуації?

Ситуація 4

Ваша компанія вирішує скоротити витрати, зокрема зменшити бюджет на екологічні ініціативи. Ви знаєте, що це може негативно вплинути на навколишнє середовище.

1. Як ви можете висловити свою позицію?
2. Яка роль професійної етики у прийнятті рішень у бізнесі?

Ситуація 5

Журналіст отримує анонімну інформацію про корупцію в місцевій владі. Однак, щоб підтвердити цю інформацію, йому потрібно розкрити джерело, яке може постраждати.

1. Які етичні принципи він повинен врахувати?
2. Як знайти баланс між правом суспільства на інформацію та захистом джерела?

Приклад виконання ситуаційного завдання

Ви працюєте бухгалтером у великій компанії. Одного дня ваш колега, який займається фінансовим аналізом, запропонував вам підписати звіт, у якому, на вашу думку, є неточності. Він запевняє вас, що це незначні помилки, які не вплинуть на загальну картину фінансової звітності. Однак ви знаєте, що ці неточності можуть ввести в оману інвесторів та інших зацікавлених осіб. Ваш керівник просить вас терміново підписати звіт, оскільки він повинен бути надісланий до регулятора.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати у цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти, щоб дотриматися професійної етики?

Розв'язання

1. Етичні принципи, які потрібно врахувати:

✓ чесність: важливо бути чесним у фінансовій звітності та не приховувати інформацію;

✓ об'єктивність: необхідно оцінювати ситуацію без упереджень і не дозволяти особистим інтересам або тиску з боку колег впливати на ваше рішення;

✓ професійна компетентність: ви повинні забезпечити, щоб звіт відповідав усім стандартам і вимогам, а також, щоб інформація була точною та надійною;

✓ відповідальність: як бухгалтер ви несете відповідальність за точність і достовірність фінансової інформації, яку підписуєте.

2. Дії для дотримання професійної етики:

✓ відмовтеся підписувати звіт: поясніть колезі та керівнику, чому ви вважаєте, що звіт не відповідає дійсності, і що підписання може призвести до серйозних наслідків;

✓ запропонуйте виправити помилки: попросіть колегу разом переглянути звіт і виправити виявлені неточності перед його поданням;

✓ поінформуйте керівництво: якщо колега не погоджується, вам необхідно повідомити керівництво про ситуацію, підкресливши важливість дотримання етичних норм у фінансовій звітності;

✓ документуйте ситуацію: збережіть всі комунікації, пов'язані з цим питанням, на випадок, якщо ситуація загостриться.

ТЕМА 2. ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРИНЦИПИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ЕТИКИ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ

Мета вивчення теми: ознайомитися з основними етичними принципами, які регулюють професійну діяльність бухгалтерів і аудиторів, такими як чесність, об'єктивність, професійна компетентність, конфіденційність та професійна поведінка; з'ясувати, як етика впливає на довіру до фінансової звітності та аудиторських висновків, а також на репутацію професії в цілому.

✎ Терміни та поняття

Довіра, етика, етичні дилеми, конфіденційність, кодекс етики, конфлікт інтересів, об'єктивність, професійна етика, професійна компетентність, професійна поведінка, система контролю якості, чесність.

План

1. Основоположні принципи етики професійного бухгалтера.
2. Концептуальна основа етики професійних бухгалтерів.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання другої теми має бути спрямоване на ознайомлення із основоположними принципами та концептуальною основою етики бухгалтерів і аудиторів.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно засвоїти, що існує п'ять основоположних принципів етики професійних бухгалтерів: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка. Професійний бухгалтер повинен дотримуватися кожного з основоположних принципів.

Основоположні принципи етики встановлюють стандарт поведінки, якої очікують від професійного бухгалтера. Концептуальна основа визначає підхід, який бухгалтер повинен застосовувати і який має допомогти йому дотримуватися цих основоположних принципів.

Професійний бухгалтер може стикнутися із ситуацією, в якій дотримання вимог одного основоположного принципу конфліктує з дотриманням вимог іншого або кількох інших основоположних принципів. У такій ситуації бухгалтер може розглянути можливість анонімного консультування, якщо необхідно, з:

- ✓ іншими особами, що працюють у фірмі або організації-працедавці;
- ✓ тими, кого наділено найвищими повноваженнями;
- ✓ професійною організацією;
- ✓ регуляторним органом;
- ✓ юрисконсультом.

Однак така консультація не звільняє бухгалтера від відповідальності застосовувати професійне судження для вирішення конфлікту або, якщо це необхідно, і якщо це не заборонено законодавчим або нормативним актом, відсторонитися від питання, що породжує конфлікт.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що обставини, в яких працюють професійні бухгалтери, можуть створювати загрози дотриманню основоположних принципів.

Концептуальна основа визначає для професійного бухгалтера підхід до ідентифікації загроз дотриманню основоположних принципів; оцінювання ідентифікованих загроз; реагування на загрози шляхом їх усунення або зменшення до прийнятного рівня.

При застосуванні концептуальної основи професійний бухгалтер повинен: володіти допитливим розумом; висловлювати професійне судження; застосовувати перевірку із залученням розсудливої та поінформованої третьої сторони.

Широкий спектр фактів та обставин може створювати загрози дотриманню основоположних принципів. Неможливо визначити всі ситуації, які створюють загрози. Крім того, характер завдань і робочих задач може бути різний, а отже, можуть створюватися різні типи загроз.

Загрози дотриманню основоположних принципів належать до однієї або кількох із наведених далі категорій: загроза власного інтересу, загроза власної

оцінки, загроза захисту, загроза тиску тощо. Одна обставина може створювати кілька загроз, а одна загроза може впливати на дотримання кількох основоположних принципів.

? Питання для самоконтролю

1. Які основні принципи етики бухгалтерів і аудиторів?
2. Чому чесність є важливим етичним принципом у професійній діяльності бухгалтерів і аудиторів?
3. Як об'єктивність впливає на прийняття рішень у бухгалтерії та аудиті?
4. Що таке професійна компетентність? Чому вона є критично важливою для бухгалтерів і аудиторів?
5. Які наслідки можуть виникнути внаслідок порушення принципу конфіденційності?
6. Що таке конфлікт інтересів? Як бухгалтерам і аудиторам його можна уникнути в професійній діяльності?
7. Яка роль кодексу етики в діяльності бухгалтерів і аудиторів?
8. Як етичні дилеми можуть вплинути на професійні рішення бухгалтерів і аудиторів?
9. Які механізми контролю якості існують для забезпечення дотримання етичних стандартів у бухгалтерії та аудиті?
10. Як довіра клієнтів і суспільства впливає на професійну діяльність бухгалтерів і аудиторів?
11. Як етика впливає на репутацію професії бухгалтера й аудитора?
12. Які етичні виклики можуть виникати в умовах глобалізації бізнесу?
13. Яким чином етичні норми можуть змінюватися залежно від культурного контексту?
14. Яка роль професійних асоціацій у підтримці етичних стандартів серед бухгалтерів і аудиторів?
15. Як можна навчити нових бухгалтерів і аудиторів дотримуватись етичних принципів?
16. Наведіть приклади етичних порушень у бухгалтерії та аудиті. Поясніть, які наслідки вони мали.
17. Які методи можуть застосовуватися для вирішення етичних дилем у професійній практиці бухгалтера та аудитора?
18. Як технології (наприклад, штучний інтелект) впливають на етичні питання в бухгалтерії та аудиті?
19. Які специфічні етичні вимоги існують для аудиторських компаній, порівняно з іншими фінансовими установами?
20. Яка роль особистої етики бухгалтера в контексті професійної етики?

Тести

1. Який принцип етики вимагає від бухгалтерів дотримання професійних стандартів і норм?

а) чесність

б) професійна компетентність
в) незалежність
г) об’єктивність

2. Що з нижчепереліченого є основою для оцінки етичної поведінки бухгалтерів і аудиторів?
а) законодавство
б) внутрішні політики компанії
в) міжнародні стандарти етики
г) особисті переконання

3. Який принцип етики вимагає від аудитора дотримання незалежності у своїй роботі?
а) чесність
б) об’єктивність
в) незалежність
г) конфіденційність

4. Яка з перелічених дій є етичним порушенням для бухгалтера?
а) ведення бухгалтерського обліку відповідно до стандартів
б) використання інформації про клієнтів для особистих цілей
в) консультування клієнтів із питань оподаткування
г) дотримання термінів подання звітності

5. Який з указаних принципів етики підкреслює важливість чесності у фінансовій звітності?
а) чесність
б) об’єктивність
в) професійна поведінка
г) конфіденційність.

Практичні завдання

Ситуація № 1

Ви працюєте аудитором і отримали запит на проведення аудиту від компанії, яка допускала в своїй діяльності зловживання в минулому. Ваша компанія пропонує провести аудит, але ви знаєте, що це може викликати конфлікт інтересів, оскільки один із ваших колег має особисті зв’язки з керівництвом цієї компанії.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати в цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти?

Ситуація 2

Ви є фінансовим директором і отримали пропозицію від постачальника, який пропонує вам особистий подарунок у вигляді дорогого гаджета в обмін на укладення вигідної угоди. Ви знаєте, що це може бути сприйнято як хабар.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати в цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти?

Ситуація 3

Ви працюєте бухгалтером у великій компанії. Під час перевірки бухгалтерських записів ви виявили, що ваш керівник вказав неправдиві дані у фінансовій звітності, щоб покращити сприйняття компанії інвесторами. Ви знаєте, що це може призвести до серйозних наслідків, якщо інформація буде виявлена.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати в цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти?

Ситуація 4

Ви є аудитором і отримали запит на проведення аудиту від компанії, яка є вашим давнім клієнтом. Ви знаєте, що у цій компанії були проблеми з дотриманням стандартів обліку, але ваша компанія має фінансові інтереси в цій угоді.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати в цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти?

Приклад виконання ситуаційного завдання

Ви є фінансовим аналітиком у компанії. Ваш колега, який працює в іншому відділі, попросив вас надати йому конфіденційну фінансову інформацію про вашу компанію для використання в особистих інтересах. Він запевняє вас, що це не завдасть шкоди компанії.

1. Які етичні принципи ви повинні врахувати в цій ситуації?
2. Як ви повинні діяти?

Розв'язання

1. Етичні принципи:

✓ конфіденційність: ви повинні захищати конфіденційну інформацію компанії;

✓ чесність: необхідно діяти чесно і не піддаватися тиску;

✓ відповідальність: ви несете відповідальність за захист інтересів компанії.

2. Дії:

✓ відмовтеся надавати інформацію і поясніть колезі, чому це неправильно;

✓ надайте йому рекомендацію звернутися до відповідного відділу, якщо йому потрібна інформація для роботи;

✓ якщо ситуація повториться, поінформуйте про це керівництво.

ТЕМА 3. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРІВ У БІЗНЕСІ

Мета вивчення теми: ознайомитися з основними етичними принципами; усвідомити, як етичні вимоги впливають на прийняття рішень із боку зацікавлених сторін; набути уявлення про важливості відповідального ставлення до своєї професії та зрозуміти роль бухгалтерів у виявленні та запобіганні шахрайства; розглянути відповідальність бухгалтерів у бізнесі при недотриманні вимог законодавства.

✎ Терміни та поняття

Професійний бухгалтер у бізнесі, чесність, об'єктивність, професійна компетентність, конфіденційність, професійна підготовка, етичні дилеми, вплив технологій.

План

1. Загальні засади етичної поведінки професійних бухгалтерів у бізнесі.
2. Застосування концептуальної основи Кодексу РМСЕБ професійними бухгалтерами в бізнесі в конкретних ситуаціях.
3. Реагування професійних бухгалтерів у бізнесі на недотримання вимог законодавства та нормативних актів.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання третьої теми має бути спрямоване на ознайомлення із основними етичними принципами бухгалтерів у бізнесі, з'ясування відповідальності бухгалтерів у бізнесі при недотриманні вимог законодавства та нормативних актів.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно засвоїти, що основні етичні принципи, визначені Кодексом РМСЕБ, чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна ретельність, конфіденційність і професійна поведінка, встановлюють рівень поведінки, що очікується від професійного бухгалтера в бізнесі.

Професійний бухгалтер у бізнесі не повинен свідомо брати участь у діяльності, яка є неетичною. Тому він повинен вжити застережних заходів. Також він може звернутися за консультацією до юриста, а в крайньому випадку звільнитися з організації, якщо всі застережні заходи вичерпано і зменшити загрозу до прийнятного рівня неможливо.

Застережні заходи для зменшення загроз порушення етичних принципів поділяються Кодексом на дві групи: прийняті на рівні законодавства або ж професійними організаціями; заходи в робочому середовищі.

Кодекс РМСЕБ надає розгорнутий перелік застережних заходів у робочому середовищі, до яких відносяться: системи корпоративного нагляду або інші структури нагляду організації-роботодавця або інші структури нагляду; програми ділової поведінки та етики організації-роботодавця; процедури найму в організації-роботодавця, що підкреслюють важливість найму висококваліфікованого компетентного персоналу; надійні процедури внутрішнього контролю; належні дисциплінарні процеси; керівництво, яке підкреслює важливість етичної поведінки та очікування, що працівники діятимуть етично; політики та процедури, спрямовані на запровадження та моніторинг якості роботи працівників; своєчасне інформування всіх працівників про політики та процедури організації-роботодавця, в тому числі про будь-які зміни до таких політик, а також проведення відповідного навчання та підготовки з таких політик і процедур; політики та процедури, що надають можливість працівникам та заохочують їх повідомляти вищі органи управління організації-роботодавця про будь-які етичні проблеми, що їх турбують, без побоювання покарання; консультування з іншим відповідним професійним бухгалтером.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що професійний бухгалтер у бізнесі повинен: складати або подавати таку інформацію достовірно, чесно та згідно з вимогами відповідних професійних стандартів; відмовитися мати відношення до інформації, що, як він вважає, є неправдивою; надавати чесну інформацію роботодавцю щодо свого рівня набутих знань або досвіду; не відмовлятися від отримання консультацій та допомоги експертів за необхідності; не маніпулювати конфіденційною інформацію та не використовувати її для власної вигоди; не пропонувати заохочення для неналежного впливу на професійне судження третьої сторони.

У ході вивчення ***третього питання*** необхідно усвідомити, що існує низка визначених дій, які потрібно здійснювати бухгалтеру в бізнесі при виявленні порушень вимог законодавства та нормативних актів, а саме: повідомлення керівництва та осіб, наділених найвищими повноваженнями; повідомлення аудитора; оцінка дій керівництва роботодавця; подальші дії та документування.

? Питання для самоконтролю

1. Хто є професійним бухгалтером у бізнесі?
2. Визначення невірогідності не обов’язково є протиправною дією (порушенням закону). Чи це стосується загального права? Чи це стосується законів і нормативних актів?
3. Які є види загроз дотриманню основоположних принципів професійним бухгалтером у бізнесі?
4. Назвіть чинники, які впливають на оцінювання рівня загроз професійним бухгалтером у бізнесі?

5. Хто входить до складу осіб, яких наділено найвищими повноваженнями відповідно до Кодексу? З якою метою таку групу осіб потрібно визначити професійному бухгалтеру в бізнесі?

6. Як ідентифікувати конфлікти інтересів і діяльності професійного бухгалтера в бізнесі?

7. Які вимоги до складання та подання інформації професійним бухгалтером у бізнесі висуваються Кодексом?

8. Якщо бухгалтера звільнять через неетичну поведінку, чи може він надалі працювати в інших компаніях?

9. Що означає недотримання законодавчих вимог?

10. Які цілі переслідує професійний бухгалтер, коли реагує на недотримання законодавчих вимог?

11. Як має діяти професійний бухгалтер, визначаючи, чи потрібні подальші дії після спілкування з керівництвом?

12. Які чинники враховує професійний бухгалтер, визначаючи, чи потрібні подальші дії після спілкування з керівництвом?

13. Чи має професійний бухгалтер інформувати інших осіб про недотримання законодавчих вимог?

14. Які статті Кримінального кодексу України передбачають відповідальність бухгалтера у разі відсутності його реакції на недотримання законодавчих вимог?

Тести

1. Що належить до обставин, які ставлять під загрозу можливість професійного бухгалтера у бізнесі виконувати свої обов'язки з відповідною мірою професійної компетентності та належної ретельності?

а) недостатність часу для відповідного виконання або здійснення своїх обов'язків

б) недостатня, обмежена чи іншим чином неадекватна інформація, що не дає можливості належно виконувати свої обов'язки, недостатній досвід, підготовка та освіта

в) неадекватні для виконання обов'язків ресурси

г) усі відповіді правильні

2. Що належить до обставин, які можуть створювати загрози власного інтересу, коли професійний бухгалтер у бізнесі або його близький, або найближчий родич?

а) має прямий фінансовий інтерес в організації-роботодавцеві

б) може отримувати премії залежно від прибутку, а на розмір такої премії безпосередньо впливають рішення, що приймаються професійним бухгалтером у бізнесі

в) має опосередкований фінансовий інтерес в організації-роботодавцеві

г) усі відповіді правильні

3. Прикладами застережних заходів у робочому середовищі на рівні фірми для уникнення загроз дотриманню основоположних етичних принципів бухгалтером в бізнесі є:

а) підкреслення керівництвом фірми важливості дотримання етичних принципів;

б) формулювання етичних вимог до кандидатур на посаду при прийнятті на роботу

в) прийняття Кодексу етики на державному рівні як нормативного документа

г) правильні відповіді а, б

4. Недотримання законодавчих вимог (NOCLAR) можна визначити як:

а) неетичну поведінку

б) бездіяльність або вчинення суб'єкта господарювання, навмисна чи ненавмисна, що суперечить чинним законам або нормам

в) усі дії невідповідності закону або підозра на таку невідповідність

г) порушення принципу конфіденційності

5. Яка з наведених ситуацій є порушенням професійної етики?

а) бухгалтер надає точну інформацію про фінансовий стан компанії

б) бухгалтер приймає подарунок від постачальника на знак вдячності

в) бухгалтер дотримується конфіденційності клієнта

г) бухгалтер відмовляється від участі у шахрайських схемах

Практичні завдання

Ситуація 1

Бухгалтеру компанії «А» надходить пропозиція від постачальника, з яким компанія співпрацює, про отримання комісійних за укладення контракту. Бухгалтер розуміє, що це може створити конфлікт інтересів, але також усвідомлює, що додаткові доходи можуть бути вигідними для його особистого бюджету.

Які дії має вжити бухгалтер у цій ситуації?

Ситуація 2

Бухгалтер виявляє, що керівництво компанії «Б» вимагає від нього приховати певні фінансові втрати у звітах, щоб уникнути негативних наслідків для бізнесу. Бухгалтер розуміє, що це є порушенням законодавства та етичних норм.

Які кроки повинен зробити бухгалтер, щоб діяти відповідно до професійної етики?

Ситуація 3

Бухгалтер компанії «В» отримує запит від колишнього співробітника, який просить надати інформацію про його попередню зарплату та бонуси. Бухгалтер знає, що ця інформація є конфіденційною і не може бути розголошена без дозволу.

Як бухгалтер має діяти в цій ситуації?

Ситуація 4

Бухгалтер компанії «Г» отримує від одного з клієнтів дорогий подарунок на свій день народження. Він знає, що це може бути розцінено як спроба вплинути на його професійні рішення.

1. Які етичні норми повинен врахувати бухгалтер у цій ситуації?
2. Як він має реагувати на подарунок?

Ситуація 5

Бухгалтер компанії «Д» дізнається про можливе злиття своєї компанії з іншою. Він розглядає можливість інвестування в акції компанії, з якою планується злиття, перш ніж ця інформація стане публічною.

1. Які етичні питання виникають у цій ситуації?
2. Які дії має вжити бухгалтер?

Приклад виконання ситуаційного завдання

Аудитор «В» отримав запит на проведення аудиту від компанії, яка має репутацію недобросовісного бізнесу. Аудитор знає, що ця компанія має проблеми з фінансовою звітністю, але йому пропонують високу оплату за послуги.

Які етичні питання повинні бути розглянуті аудитором «В»?

Роз'яснення

Аудитор «В» повинен врахувати принципи незалежності та професійної етики.

Він має оцінити, чи зможе він проводити аудит об'єктивно, не піддаючись впливу компанії.

Якщо він вважає, що репутація компанії може вплинути на його незалежність, він повинен відмовитися від проведення аудиту.

Також важливо дотримуватись принципу чесності та не брати участь у діяльності, яка може зашкодити його професійній репутації.

ТЕМА 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НЕЗАЛЕЖНИХ АУДИТОРІВ

Мета вивчення теми: розглянути класифікацію загроз незалежних аудиторів; ознайомитись із застережними заходами для усунення або зменшення загроз, робочого середовища, заходами створеними різними органами; усвідомити сутність професійного призначення; вивчити особливості другого висновку; набути уявлення про значущість загрози подарунків і заохочень.

✎ Терміни та поняття

Загрози та застережні заходи, професійне призначення, конфлікт інтересів, другий висновок, гонорар, рекламування професійних послуг, подарунки та заохочення, об'єктивність, незалежність.

План

1. Загрози та застережні заходи, професійне призначення, конфлікт інтересів.
2. Другий висновок.
3. Гонорари, подарунки та заохочення, рекламування професійних послуг.
4. Зберігання активів клієнта, об'єктивність і незалежність.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання четвертої теми має бути спрямоване на ознайомлення з особливостями професійної етики незалежних аудиторів, із загрозами та застережними заходами, принципами об'єктивності та незалежності.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно засвоїти, що професійний бухгалтер-практик не повинен займатися жодним бізнесом, справою чи діяльністю, що ставлять під загрозу або можуть загрожувати чесності, об'єктивності репутації професії, що в результаті буде несумісним із наданням професійних послуг.

Широкий діапазон обставин може поставити під загрозу дотримання фундаментальних принципів. Ці загрози представлені такими категоріями: загроза власного інтересу; загроза власної оцінки; загроза захисту; загроза особистих стосунків.

Якщо загрози неможливо усунути або зменшити до прийнятно низького рівня шляхом застосування застережних заходів, професійний бухгалтер-практик повинен, окрім випадків, коли він може отримати розуміння необхідних фактів іншими шляхами, відмовитись від прийняття завдання. Професійний бухгалтер-практик може отримати пропозицію виконати роботу, що доповнює роботу чинного бухгалтера. Подібні обставини можуть створювати потенційну загрозу професійній компетентності та належній ретельності внаслідок відсутності або неповноти інформації. Застережним заходом для таких загроз буде інформування теперішнього бухгалтера про запропоновану роботу, що

забезпечить можливість чинному бухгалтерові надати будь-яку відповідну інформацію, необхідну для належного виконання роботи.

Професійний бухгалтер-практик повинен здійснити відповідні кроки для виявлення обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів. Подібні обставини можуть викликати появу загроз недотримання фундаментальних принципів. Професійний бухгалтер-практик повинен оцінювати важливість кожної загрози. Перед прийняттям нового клієнта, конкретного завдання або при вирішенні питання продовження співпраці, професійний бухгалтер-практик повинен оцінити, чи має він будь-які ділові інтереси або зв'язки з клієнтом або з третьою стороною, які можуть викликати загрози.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що в ситуації, коли професійного бухгалтера-практика просять надати другий висновок стосовно облікових, аудиторських чи звітних стандартів або принципів, застосованих за конкретних обставин або до конкретних операцій, здійснених безпосередньо або від імені компанії чи суб'єкта господарювання, які не є його поточними клієнтами, можуть створювати загрози недотримання фундаментальних принципів.

У ході опрацювання ***третього питання*** необхідно засвоїти, що ведучи переговори стосовно надання професійних послуг, професійний бухгалтер-практик може призначати за них ту ціну, яку він вважає належною. Власне факт, що один професійний бухгалтер-практик може призначати нижчу ціну на послуги, ніж інший, не є неетичним. Однак рівень призначеної ціни може становити загрозу недотримання фундаментальних принципів.

Якщо професійний бухгалтер-практик шукає нову роботу шляхом реклами або інших форм маркетингу, це може створювати потенційні загрози недотримання фундаментальних принципів.

Клієнти можуть пропонувати професійному бухгалтерові-практику чи його найближчим або близьким родичам подарунки чи інші заохочення. Такі пропозиції зазвичай створюють загрози недотримання фундаментальних принципів.

Вивчаючи ***четверте питання,*** необхідно засвоїти, що професійний бухгалтер-практик не повинен приймати на зберігання гроші або інші активи клієнта, якщо це не дозволено законом. У випадках, коли це дозволено законом, професійний бухгалтер-практик повинен враховувати всі додаткові юридичні обов'язки, що накладаються на нього при зберіганні подібних активів.

При наданні будь-яких професійних послуг бухгалтер-практик повинен розглядати можливість загрози і недотримання фундаментального принципу об'єктивності, що виникають внаслідок зацікавленості або стосунків із клієнтом, його директорами, посадовими особами або працівниками.

Професійний бухгалтер-практик, виконуючи завдання з надання впевненості, робить висновок, метою якого є підвищення рівня довіри потенційних користувачів, окрім відповідальної сторони, до результатів оцінки або вимірювання предмета завдання за допомогою критеріїв.

? Питання для самоконтролю

1. Перелічіть основні принципи професійної етики аудиторів.
2. Чому важливо дотримуватися незалежності в роботі аудитора?
3. Які конфлікти інтересів можуть виникнути в незалежних аудиторів? Як їх уникнути?
4. Як аудитори повинні поводитися у випадках, коли виявляють неправомірні дії або шахрайство?
5. Які наслідки можуть бути для аудитора в разі порушення етичних норм?
6. Поясніть роль і значення професійних стандартів у забезпеченні етики в аудиті.
7. Як аудитори можуть підтримувати свою професійну компетентність та етику протягом кар'єри?
8. Які етичні виклики можуть виникати під час проведення аудиту в міжнародних компаніях?
9. Як аудитори можуть забезпечити конфіденційність інформації, з якою вони працюють?
10. Які механізми контролю існують для забезпечення дотримання етичних норм серед аудиторів?

Тести

1. Аналізуючи загрозу, професійний бухгалтер повинен брати до уваги:

а) принцип професійної поведінки
б) концептуальну основу
в) якісні та кількісні чинники
г) кодекс професійної етики

2. Чи обов'язково повинен професійний бухгалтер переглянути всі складові при неофіційному розгляді конфліктного питання?

а) ні, вибірково, лише те, що вважає за необхідне
б) бухгалтер мусить розглянути всі складові
в) має розглянути всі складові за умови їх єдності
г) при неофіційному розслідуванні конфлікту не встановлено параметрів і методів його проведення

3. Модифікований висновок надається за:

а) наявності неправдивих даних
б) умови, що попередній висновок не містить повної інформації
в) умови, що попередній висновок містить необмірковані твердження
г) усі відповіді правильні

4. Концептуальна основа визначена:
а) Конституцією України
б) Кодексом професійної етики бухгалтерів
в) Статутом Аудиторської палати України
г) міжнародними стандартами аудиту

5. Концептуальна основа вимагає:
а) усунення загроз у порушенні етики
б) підвищення кваліфікації
в) виявлення шахрайства
г) складання іспитів.

Практичні завдання

Ситуація 1

Надання послуг з обліку та ведення книг рутинного чи механічного характеру відділенням та дочірнім підприємствам, зареєстрованим на біржі клієнтів з аудиту, не завдає шкоди незалежності щодо клієнта з аудиту, якщо виконуються такі умови:

а) послуги не передбачають здійснення судження;

б) відділення чи дочірні підприємства, яким надають послуги, в сукупності не є суттєвими для клієнта з аудиту, або надані послуги в сукупності не є суттєвими для відділення чи дочірньою підприємства;

в) гонорари фірмі чи мережевій фірмі за такі послуги в сукупності є несуттєвими.

Які застережні заходи необхідно вжити аудитору при наданні вищезазначених послуг?

Ситуація 2

Аудиторська фірма надає підприємству послуги з бухгалтерського обліку та з аудиту фінансових звітів тому, що клієнт не може знайти іншого аудитора.

Зазначити умови, за яких надання послуг з обліку та аудиту фінансових звітів у надзвичайних чи інших незвичайних ситуаціях, коли клієнтові з аудиту неможливо укласти інші угоди, не вважатиметься таким, що призводить до неприйнятої загрози для незалежності.

Ситуація 3

Аудиторська фірма отримала запит на проведення аудиту від компанії, яка є клієнтом родича одного з аудиторів. Аудитор знає, що цей родич має значний вплив на рішення компанії.

Які дії повинен вжити аудитор, щоб дотриматися етичних норм?

Ситуація 4

Під час виконання аудиту компанії аудитор виявляє, що бухгалтерія маніпулює фінансовими звітами для покращення показників. Керівництво компанії просить аудитора не включати цю інформацію в звіт.

Які етичні зобов'язання має аудитор в цій ситуації?

Ситуація 5

Аудитор отримує подарунок від клієнта, який є значним порівняно з його звичайними витратами. Клієнт стверджує, що це просто вияв вдячності за хорошу роботу.

Яка повинна бути реакція аудитора в цій ситуації?

Приклад виконання завдання

Аудитор виявляє, що один з його колег у фірмі не дотримується стандартів аудиту і намагається приховати це від керівництва.

Які дії повинен вжити аудитор у цій ситуації?

Роз'яснення

Аудитор має повідомити про це керівництво фірми або відповідні етичні комітети. Він повинен діяти відповідно до професійних стандартів та етики, оскільки ігнорування таких дій може призвести до серйозних наслідків для фірми та її клієнтів.

ТЕМА 5. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО БУХГАЛТЕРА-ПРАКТИКА (АУДИТОРА)

Мета вивчення теми: засвоїти основні принципи незалежності; ознайомитися з етичними стандартами, які регулюють діяльність бухгалтерів і аудиторів; розглянути ризики, пов'язані з відсутністю незалежності; усвідомити роль незалежності в підвищенні довіри до фінансової звітності підприємств із боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

✎ Терміни та поняття

Аудитор, гонорар, довіра, етичні стандарти, конфлікт інтересів, незалежність, незалежність думки, незалежність поведінки, неупередженість, об'єктивність, ризики, фінансовий інтерес.

План

1. Особливості вимог до незалежності при виконанні аудиту та огляду фінансової звітності.
2. Обставини, що створюють загрози незалежності, та застережні заходи.

3. Особливості вимог до незалежності при виконанні інших завдань із надання впевненості.

4. Обставини, що створюють загрози незалежності, та запобіжні заходи.

5. Реагування професійного бухгалтера-практика на недотримання вимог законодавства та нормативних актів.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання п'ятої теми має бути спрямоване на ознайомлення із вимогами до незалежності при виконанні аудиту та інших завдань впевненості, особливостями реагування бухгалтера-практика на не недотримання вимог законодавства.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно усвідомити, що цінність для суспільства послуг аудитора полягає в тому, що він надає їх як незалежний висококваліфікований експерт. Незалежність пов'язана з принципами об'єктивності та чесності. Вона передбачає поєднання незалежності думки та поведінки аудитора. Коли аудитор встановлює, що належних застережних заходів немає або їх не можна застосувати для усунення загроз або зменшення їх до прийнятного рівня, він має усунути обставини чи відносини, що створюють ці загрози, відмовитися від виконання завдання з аудиту, припинити його виконання.

Аудитор повинен відстежувати загрози до незалежності протягом усього періоду виконання завдання з аудиту (огляду) і при надходженні нової інформації відразу їх переоцінювати.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що Кодекс РМСЕБ містить описи дев'яти категорій обставин і відносин, що створюють або можуть створити загрози для незалежності при виконанні завдання з аудиту або огляду, ідентифікує загрози та рекомендує застережні заходи, які будуть доречними.

В окрему групу Кодекс виділив обставини, пов'язані з наданням клієнту з аудиту одночасно інших послуг, які не забезпечують впевненість, та, як правило, створюють загрози власної оцінки, власного інтересу та захисту. Звичайно, їх перелік не може вважатися вичерпним. Для суспільно значимих суб'єктів-клієнтів з аудиту ці послуги заборонені. Щодо інших клієнтів з аудиту Кодекс теж не радить надавати ці послуги. Проте за умови застосування застережних заходів відповідні загрози можуть бути знижені до прийнятного рівня. При цьому аудитор повинен постійно остерігатися взяти на себе відповідальність управлінського персоналу клієнта з аудиту, зважувати суттєвість впливу цих послуг на фінансову звітність, про яку буде висловлюватися думка.

Вивчаючи ***третє питання,*** необхідно засвоїти, що мета завдань із надання впевненості полягає в підвищенні довіри визначених користувачів до результатів оцінки або вимірювання предмета завдання відповідно до встановлених критеріїв. Для її досягнення члени груп із надання впевненості та фірми повинні бути незалежними від клієнтів із надання впевненості.

Незалежність під час виконання завдань з надання впевненості розглядається як незалежність думки та поведінки. Завдання з надання впевненості можуть бути завданнями, що базуються на оцінці або безпосередній звітності. В будь-якому випадку вони стосуються трьох окремих сторін: професійного бухгалтера-практика, відповідальної сторони та визначених користувачів. Якщо виконання завдання з надання впевненості розпочато протягом чи після періоду, охопленого інформацією з предмета завдання, аудиторська фірма повинна визначити, чи створюються загрози для незалежності внаслідок фінансових або ділових стосунків із клієнтом із надання впевненості протягом періоду, охопленого інформацією з предмета завдання або пізніше, але до прийняття завдання з надання впевненості; або попередніх послуг, наданих клієнтові з надання впевненості.

Зауважте, що оцінка загроз незалежності також проводиться, якщо аудиторська фірма надавала протягом періоду, охопленого інформацією з предмета завдання, послуги, які не надають впевненість, та за необхідності застосовує запобіжні заходи.

Вивчаючи ***четверте питання,*** необхідно засвоїти, що Кодекс розглядає вісім категорій обставин, які створюють загрози порушенню незалежності при виконанні інших послуг із надання впевненості (крім аудиту та огляду). Загрози, чинники, які на них впливають, та рекомендовані заходи потребують уважного розгляду в кожній конкретній ситуації. Надання послуг, що не є наданням упевненості, створює загрози для незалежності фірми чи членів групи з надання впевненості. Найчастіше виникають загрози власної оцінки, власного інтересу та захисту. Кодекс наводить перелік обставин, який, як і в попередніх випадках, не є вичерпним. Аудитору потрібно скористатись уже відомим підходом: до укладання договору виявити та оцінити потенційні загрози, можливість вжиття застережних заходів для зниження ризику до прийнятного рівня або відмовитися від надання послуги.

Аудитор повинен пам’ятати, що прийняття на себе відповідальності за клієнта з надання впевненості може створити загрози для його незалежності. Тому необхідно пересвідчитися в тому, що певний член управлінського персоналу несе відповідальність за здійснення судження та прийняття рішень на підставі результатів наданої послуги, бере відповідальність за дії, які треба виконати, виходячи з цих результатів.

При вивченні ***п’ятого питання*** необхідно звернути увагу на те, що вимоги до реагування аудитора на недотримання законодавства та нормативних актів залежить від виду послуг, які надаються клієнту. Зазвичай найвищий рівень вимог стосується аудиту фінансової звітності.

? Питання для самоконтролю

1. Що таке незалежність у контексті професійної діяльності бухгалтера та аудитора?
2. Перелічіть основні принципи незалежності, яких повинні дотримуватися аудитори.

3. Які чинники можуть загрожувати незалежності аудитора?

4. Яку роль відіграє незалежність у забезпеченні достовірності фінансової звітності?

5. Які етичні стандарти регулюють незалежність професійних бухгалтерів і аудиторів?

6. Як аудитори можуть уникати конфліктів інтересів у своїй практиці?

7. Які наслідки можуть виникнути внаслідок відсутності незалежності аудитора?

8. Як аудитори можуть оцінювати ризики, пов'язані з їхньою незалежністю?

9. Які приклади ситуацій, коли незалежність була поставлена під сумнів?

10. Як підтримка незалежності впливає на довіру інвесторів та інших зацікавлених сторін до фінансової звітності?

11. Які механізми контролю можуть бути впроваджені для забезпечення незалежності аудитора?

12. Як взаємодія аудитора з клієнтом може вплинути на його незалежність?

13. Які документи чи звіти можуть підтверджувати незалежність аудитора?

14. Як аудитори повинні реагувати на ситуації, коли їхня незалежність може бути поставлена під сумнів?

15. Які етичні дилеми можуть виникати у бухгалтера під час виконання професійних обов'язків?

16. Поясніть, як зміни в законодавстві можуть вплинути на вимоги до незалежності аудитора.

17. Які є міжнародні стандарти, що регулюють незалежність професійних бухгалтерів та аудиторів?

18. Як аудитори можуть інформувати клієнтів про важливість незалежності у процесі аудиту?

19. Які приклади можуть ілюструвати позитивний вплив незалежності на результати аудиту?

20. Як освіта та підготовка бухгалтерів можуть сприяти дотриманню принципів незалежності?

Тести

1. Який принцип є основним для забезпечення незалежності аудитора?

а) прозорість

б) професійна етика

в) конфіденційність

г) об'єктивність

2. Які дії аудитора можуть бути розцінені як порушення незалежності?

а) проведення аудиту для компанії, в якій аудитор є акціонером

б) виконання аудиту без отримання гонорару

в) консультування клієнта щодо податкових питань

г) участь у професійних асоціаціях

3. Які із поданих тверджень про незалежність аудитора є правильними?

а) аудитор може бути незалежним, якщо отримує подарунки від клієнта, але не перевищують певної суми

б) аудитор повинен бути незалежним у думках і діях, щоб забезпечити об'єктивність

в) незалежність аудитора не має значення, якщо він має високий рівень професійної підготовки

г) аудитор може бути незалежним, якщо він працює з клієнтом протягом тривалого часу

4. Який з указаних аспектів не є загрозою для незалежності аудитора?

а) взаємодія з менеджментом клієнта

б) висока компенсація за виконану роботу

в) надання послуг із підготовки фінансової звітності

г) виконання аудиту для державної установи

5. Які дії аудитора можуть підвищити ризик втрати незалежності?

а) відмова від участі в корпоративних заходах клієнта

б) прийняття подарунків або послуг від клієнта

в) регулярне навчання та підвищення кваліфікації

г) виконання обов'язків відповідно до професійних стандартів.

Практичні завдання

Ситуація 1

Аудитор працює над аудитом компанії, яка є клієнтом його родича. Цей родич обіймає керівну посаду в компанії. Аудитор знає, що це може викликати питання щодо його незалежності.

Які дії повинен вжити аудитор для забезпечення своєї незалежності?

Ситуація 2

Аудитор отримує запит на проведення аудиту від компанії, з якою його фірма раніше мала тривалі ділові стосунки. Аудитор знає, що ці стосунки можуть вплинути на його незалежність.

Які дії повинен вжити аудитор?

Ситуація 3

Аудитор дізнається, що один з його колег у фірмі має фінансові інтереси в компанії, яку вони мають намір перевірити, але не повідомляє про це.

Які дії повинен вжити аудитор?

Ситуація 4

Аудитор отримав запит на проведення аудиту від підприємства, яке є його колишнім клієнтом, з яким у нього були проблеми в минулому.

Як повинен діяти аудитор?

Ситуація 5

Аудитор виявив, що його клієнт веде бізнес з компанією, в якій працює його колишній партнер.

Чи може аудитор продовжувати працювати з цим клієнтом?

Приклад виконання ситуаційного завдання

Під час виконання аудиту компанії аудитор виявляє, що один зі співробітників бухгалтерії пропонує йому подарунок у вигляді грошової винагороди за «допомогу» в підготовці фінансових звітів.

Як повинен вчинити аудитор в цій ситуації?

Роз'яснення

Аудитор повинен відмовитися від пропозиції та повідомити про цю ситуацію своєму керівництву. Прийняття подарунків або винагород може поставити під сумнів його незалежність і об'єктивність, тому важливо дотримуватися етичних норм.

ТЕМА 6. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ВНУТРІШНІХ АУДИТОРІВ

Мета вивчення теми: усвідомити важливість дотримання етичних норм для забезпечення довіри до результатів внутрішнього аудиту та його вплив на загальну ефективність організації; розглянути можливі етичні дилеми, з якими можуть стикатися внутрішні аудитори; ознайомитися з наслідками порушення етичних норм, як для окремих аудиторів, так і для організацій в цілому; розглянути основні зміни в Глобальних стандартах внутрішнього аудиту та особливості застосування і потенційний вплив на професійні практики внутрішнього аудиту організації.

✎ Терміни та поняття

Внутрішні аудитори, глобальні стандарти внутрішнього аудиту, домен, індивідуальна об'єктивність, етичне ставлення, незалежність, кібербезпека, конфлікт інтересів, професіоналізм, загрози та застережні заходи, потенційні конфлікти, підготовка та подання інформації, достатня компетентність, фінансові інтереси, заохочення.

План

1. Загрози та застережні заходи, потенційні конфлікти.
2. Підготовка та подання інформації, достатня компетентність.
3. Фінансові інтереси, заохочення.
4. Незалежність як обов'язковий принцип роботи внутрішніх аудиторів: вимоги та механізм дотримання.
5. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту: етичне ставлення та професіоналізм.

☝ Методичні рекомендації

Опрацювання шостої теми має бути спрямоване на ознайомлення із вимогами та механізмами дотримання незалежності, вимогами до незалежності при виконанні аудиту та при виконанні інших завдань впевненості, вивчення основних змін у Глобальних стандартах внутрішнього аудиту, особливостей застосування і потенційного впливу на професійні практики внутрішнього аудиту організації.

Вивчаючи ***перше питання,*** необхідно засвоїти, що існує широке коло обставин, які можуть становити загрозу дотриманню фундаментальних принципів, більшість з яких належать до таких категорій: загроза власного інтересу; загроза власної оцінки; загроза захисту; загроза особистих стосунків; загроза тиску. Штатний професійний бухгалтер може стикатись із такими обставинами, що створюють незвичні загрози дотриманню одного чи кількох фундаментальних принципів. Такі незвичні загрози неможливо розподілити на категорії. В усіх своїх професійних та ділових стосунках штатний професійний бухгалтер повинен бути уважним до виникнення подібних обставин і загроз.

Можуть траплятися випадки, коли виникає конфлікт між його відповідальністю перед організацією-роботодавцем і професійним обов'язком дотримання фундаментальних принципів. Зазвичай штатний професійний бухгалтер повинен підтримувати законні та етичні цілі, встановлені його роботодавцем, а також правила і процедури, розроблені на підтримку таких цілей. Але в разі загрози дотриманню фундаментальних принципів штатний професійний бухгалтер повинен розглянути свої дії у відповідь на обставини, що виникли. Внаслідок дотримання своїх обов'язків перед організацією-роботодавцем штатний професійний бухгалтер може опинитися під тиском дій або обставин, які можуть безпосередньо або опосередковано ставити під загрозу дотримання ним фундаментальних принципів. Такий тиск може бути явним або прихованим, його може здійснювати безпосередній керівник, менеджер, директор або інша особа організації-роботодавця.

При вивченні ***другого питання*** необхідно звернути увагу на те, що штатний професійний бухгалтер часто займається підготовкою та поданням інформації, яка може або оприлюднюватися, або використовуватися іншими особами як в організації-роботодавцеві, так і поза нею. Така інформація може включати фінансову або управлінську інформацію, наприклад, прогнози та бюджети, фінансові звіті, матеріали для обговорення та аналізу управлінським

персоналом, листи-пояснення управлінського персоналу, що надаються аудиторам в процесі аудиту фінансових звітів. Штатний професійний бухгалтер готує та подає таку інформацію справедливо та чесно відповідно до чинних професійних стандартів для того, щоб вона була зрозумілою за змістом. Штатний професійний бухгалтер, який несе відповідальність за підготовку або затвердження фінансових звітів загального призначення організації- роботодавця, повинен забезпечити подання цих фінансових звітів відповідно до застосовних стандартів фінансової звітності.

Фундаментальний принцип професійної компетентності та належної ретельності вимагає від штатного бухгалтера братися тільки за такі завдання, для виконання яких він як штатний професійний бухгалтер має, або може отримати, достатню професійну підготовку чи досвід. Штатний професійний бухгалтер не повинен навмисно вводити в оману роботодавця щодо свого рівня знань або наявного досвіду, а також відмовлятися від отримання консультації та допомоги експерта, коли це необхідно.

У ***третьому питанні*** необхідно зазначити, що обираючи застережні заходи для усунення загрози або для її зменшення до прийнятного рівня, штатний професійний бухгалтер повинен оцінити характер фінансового інтересу. Це включає оцінку суттєвості фінансового інтересу та його характеру (прямий або опосередкований). Очевидно, що суттєва або вагома частка власності в організації в кожному випадку буде різною залежно від особистих обставин конкретної особи.

Пропозиції заохочень можуть створювати загрози дотримання фундаментальних принципів. Ситуації, коли штатному професійному бухгалтеру чи його найближчому, чи близькому родичеві роблять подібні пропозиції, слід уважно розглядати. Загрози власного інтересу щодо об’єктивності або конфіденційності створюються, якщо заохочення робляться з метою невідповідним чином вплинути на дії або рішення, підштовхнути до порушення законів або нечесної поведінки чи отримання конфіденційної інформації. Загрози тиску щодо об’єктивності або конфіденційності створюються у разі, якщо заохочення приймається, а потім починаються загрози щодо оприлюднення інформації про заохочення для погіршення репутації штатного професійного бухгалтера чи його найближчого, чи близького родича.

Вивчаючи ***четверте питання,*** необхідно усвідомити, що існує два можливих підходи до формування у користувачів результатів роботи внутрішніх аудиторів довіри до незалежності аудиторів.

Перший підхід полягає у встановленні необхідності повідомляти аудиторами про всі зв’язки з особою, відділом, структурою, які можуть бути розцінені як такі, що порушують незалежність аудитора, та дозволити користувачеві або вищому органу управління організацією оцінювати, наскільки вони готові покластися на висновок, підготовлений аудитором. Даний підхід базується на тому, що взяте окремо слово «незалежність» може викликати у користувачів припущення, що особа, яка здійснює професійне судження, має бути незалежною від усіх економічних, фінансових та інших

відносин, що неможливо, оскільки кожний член суспільства обов'язково має стосунки з іншими особами. Саме тому значущість економічних, фінансових та інших стосунків потрібно оцінювати з огляду на те, що саме розсудлива та поінформована третя сторона, знаючи всю відповідну інформацію, обґрунтовано вважатиме неприйнятним. Проте проблема полягає в тому, що може виникнути потреба надання значної кількості детальної інформації, яка лише заплутає, а не прояснить ситуацію.

Другий підхід передбачає розробку низки загальних вимог до незалежності та встановлення обов'язковості наведення внутрішніми аудиторами доказів, що вони відповідають цим вимогам. Його перевага полягає в тому, що користувач не використовує значного масиву вторинної інформації, а недолік – в тому, що він вимагає заздалегідь визначити критерії, які характеризують незалежність, що пов'язано з необхідністю визначення важливості різних чинників. Окрім того чинники, які можуть виявитися достатніми, щоб утримати довіру користувача до висновку невідомого аудитора, можуть не братися до уваги користувачем, який має справу з відомою аудиторською фірмою.

При вивченні ***п'ятого питання*** необхідно звернути увагу на те, що метою стандартів є закріплення міжнародної професійної практики діяльності внутрішніх аудиторів, яка слугує базою для оцінювання та підвищення якості внутрішнього аудиту. В основі стандартів лежать керівні принципи, дотримання яких дає змогу ефективно проводити внутрішній аудит.

Стандарти містять вимоги (фрази зі словом «ПОВИНЕН»), чинники, які необхідно враховувати під час впровадження (настанови) і докази відповідності (вимоги). Ці компоненти допомагають внутрішнім аудиторам дотримуватися принципів і досягати мети внутрішнього аудиту.

Нові стандарти містять положення щодо застосування в державному секторі. Хоча Глобальні стандарти внутрішнього аудиту застосовуються для всіх служб внутрішнього аудиту, внутрішні аудитори державного сектору працюють у політичному середовищі, у межах структур управління та організації, а також фінансування, що можуть відрізнятися від тих, які існують у приватному секторі. Крім того, термінологія, що використовується в державному секторі, інколи відрізняється від термінології приватного сектору. Ці розбіжності можуть впливати на те, як ці стандарти застосовуються службами внутрішнього аудиту в державному секторі.

? Питання для самоконтролю

1. Що таке незалежність у контексті внутрішнього аудиту?
2. Які основні вимоги до незалежності внутрішніх аудиторів?
3. Які механізми можуть забезпечити незалежність внутрішніх аудиторів?
4. Які ризики можуть виникнути внаслідок відсутності незалежності внутрішніх аудиторів?
5. Яким чином внутрішні аудитори можуть підтримувати свою незалежність при виконанні аудиторських завдань?

6. Наведіть приклади стратегій або практик, які можуть допомогти аудиторам зберігати свою незалежність.

7. Яка роль керівництва організації в забезпеченні незалежності внутрішніх аудиторів?

8. Які етичні норми пов'язані з незалежністю внутрішніх аудиторів?

9. Як оцінюється незалежність внутрішніх аудиторів?

10. Що являють собою Глобальні стандарти внутрішнього аудиту?

11. Які основні організації розробляють Глобальні стандарти внутрішнього аудиту?

12. Які основні принципи містять міжнародні стандарти внутрішнього аудиту?

13. Як стандарти внутрішнього аудиту впливають на практику аудиту в різних країнах?

14. Які вимоги до звітності внутрішніх аудиторів встановлюють Глобальні стандарти?

15. Як забезпечується дотримання Глобальних стандартів внутрішнього аудиту в організаціях?

16. Які виклики можуть виникнути при впровадженні Глобальних стандартів внутрішнього аудиту?

17. Яка роль професійного розвитку в забезпеченні дотримання Глобальних стандартів?

18. Як Глобальні стандарти внутрішнього аудиту взаємодіють з іншими стандартами управління та контролю?

Тести

1. Що таке «конфлікт інтересів» у контексті професійної етики внутрішніх аудиторів?

а) ситуація, коли аудитор має особисті або фінансові інтереси, які можуть вплинути на його об'єктивність

б) ситуація, коли аудитор не має достатньо знань для виконання своїх обов'язків

в) ситуація, коли аудитор не дотримується термінів звітності

г) ситуація, коли аудитор співпрацює із зовнішніми аудиторами

2. Яка з перелічених дій є етичним обов'язком внутрішнього аудитора?

а) визначати, які звіти не потрібно публікувати

б) відкрито повідомляти про ризики та недоліки у фінансовій звітності

в) ігнорувати етичні порушення, щоб зберегти відносини з колегами

г) проводити аудит лише в тих підрозділах, де це вигідно

3. Який документ визначає професійні стандарти та етичні норми для внутрішніх аудиторів?

а) кодекс етики внутрішніх аудиторів

б) законодавство про фінансову звітність
в) міжнародні стандарти аудиту
г) стратегія розвитку компанії

4. Що таке «об'єктивність» у професійній етиці внутрішнього аудитора?

а) здатність аудитора приймати рішення, не піддаючись впливу особистих чи зовнішніх чинників
б) здатність аудитора швидко виконувати свою роботу
в) здатність аудитора підтримувати дружні стосунки з керівництвом
г) здатність аудитора змінювати свою думку залежно від обставин

5. Яка з указаних дій є прикладом порушення конфіденційності?

а) обговорення результатів аудиту лише з уповноваженими особами
б) розкриття інформації про результати аудиту стороннім особам без дозволу
в) зберігання документів у захищеному місці
г) використання інформації з аудиту для внутрішніх цілей компанії.

Практичні завдання

Ситуація 1

Внутрішній аудитор виявляє, що один із керівників компанії порушує внутрішні політики, пов'язані з витратами. Аудитор знає, що цей керівник має великий вплив на його кар'єру.

Які дії повинен вжити внутрішній аудитор?

Ситуація 2

Внутрішній аудитор отримує пропозицію від постачальника, який хоче, щоб він «закрив очі» на деякі недоліки в документації в обмін на особисті вигоди.

Як повинен вчинити внутрішній аудитор?

Ситуація 3

Внутрішній аудитор виявляє, що його колега, який займається фінансовим обліком, маніпулює даними для покращення звітності. Аудитор не знає, як діяти, оскільки вони є добрими друзями.

Які кроки повинен вжити внутрішній аудитор?

Ситуація 4

Відповідальністю управлінського персоналу клієнта є забезпечення ведення облікових записів і складання фінансових звітів, хоча він може звернутися до фірми з проханням надати допомогу. Якщо фірма або працівник, що надають таку допомогу, приймають управлінські рішення, загрозу власної оцінки, що виникла, не можна зменшити до прийнятного рівня жодними застережними заходами. Саме тому персоналу не варто приймати такі рішення.

Наведіть приклади таких управлінських рішень.

Ситуація 5

Загроза власного інтересу виникає, якщо член команди із завдання бере участь у завданні з аудиту, знаючи або маючи підстави вважати, що він чи вона збирається або може влаштуватися на роботу в клієнта з аудиту через деякий час у майбутньому.

Визначте, вживання яких застережних заходів може зменшити загрозу до прийнятного рівня.

Приклад виконання ситуаційного завдання

Внутрішній аудитор отримує анонімну скаргу на можливі зловживання в компанії. Він не впевнений, чи варто розслідувати цю справу, оскільки немає підтверджуючих доказів.

Як повинен вчинити внутрішній аудитор?

Роз'яснення

Внутрішній аудитор повинен розглянути анонімну скаргу серйозно і провести попереднє розслідування, щоб з'ясувати, чи є підстави для подальшого розслідування. Важливо дотримуватись принципів професійної етики, які вимагають належного реагування на всі повідомлення про можливі зловживання.

ГЛОСАРІЙ

Аудит – незалежна перевірка фінансової звітності та інших документів для оцінки їхньої достовірності.

Аудиторська документація – записи, що підтверджують виконання аудиторських процедур і результати аудиту.

Аудиторська фірма – компанія, що надає послуги з аудиту фінансової звітності.

Аудиторський ризик – ймовірність того, що аудитор не виявить суттєві помилки або шахрайства у фінансовій звітності.

Бухгалтерський баланс – фінансовий звіт, що показує активи, зобов'язання та власний капітал організації на певну дату.

Відповідальність – усвідомлення бухгалтером або аудитором суті та значення своєї діяльності, наслідків за свої дії або бездіяльність у професійній діяльності.

Внутрішній аудит – перевірка, що проводиться внутрішніми аудиторами для оцінки ефективності управління, ризиків і контролю в організації.

Доброчесність – чесність і порядність у професійній діяльності, дотримання моральних норм.

Етика – сукупність моральних норм і принципів, що регулюють поведінку людей у певній професії.

Етика професійної діяльності – набір моральних принципів і норм, які визначають поведінку професіоналів у своїй діяльності.

Етичний кодекс – документ, що містить основні принципи й норми етики для професіоналів у сфері бухгалтерії та аудиту.

Етичні дилеми – ситуації, в яких професіонал стикається з конфліктом між етичними нормами та вимогами, що можуть суперечити один одному.

Загроза власного інтересу – загроза того, що фінансові та інші інтереси неналежно впливатимуть на судження чи поведінку професійного бухгалтера.

Загроза власної оцінки – загроза того, що професійний бухгалтер не оцінюватиме належно результати попереднього судження або діяльності, виконаної бухгалтером чи іншою особою фірми бухгалтера, або організації-працедавця, на які бухгалтер буде покладатися при здійсненні судження під час виконання поточної діяльності.

Загроза захисту – загроза того, що професійний бухгалтер відстоюватиме позицію клієнта чи організації-працедавця, настільки, що об'єктивність бухгалтера буде поставлена під загрозу.

Загроза особистих стосунків – загроза того, що внаслідок тривалих або тісних стосунків із клієнтом або організацією-працедавцем професійний бухгалтер буде надто співчувати їх інтересам або надто лояльно ставитися до їх роботи.

Загроза тиску – загроза того, що професійний бухгалтер буде утримуватися від об'єктивних дій через фактичний або передбачуваний тиск, у тому числі через спроби чинити неналежний вплив на бухгалтера.

Застережні заходи – дії, здійснювані професійним бухгалтером, які окремо або сукупно ефективно зменшують загрози дотриманню основоположних принципів до прийнятного рівня.

Звіт про прибутки та збитки – фінансовий звіт, що відображає доходи, витрати та прибуток або збиток компанії за певний період.

Зловживання – неправомірне використання своїх повноважень або інформації з метою отримання вигоди.

Зобов'язання – юридичні або моральні обов'язки, які має бухгалтер або аудитор перед своїми клієнтами, колегами та суспільством.

Зовнішній аудит – аудит, що проводиться незалежними аудиторами, які не є частиною організації, що підлягає перевірці.

Інститут внутрішніх аудиторів (ІІА) – міжнародна професійна асоціація, визнана лідером спільноти внутрішніх аудиторів у сфері сертифікації, навчання, досліджень і методичних (технологічних) настанов.

Конфіденційність – обов'язок бухгалтера або аудитора не розголошувати інформацію, отриману під час виконання професійних обов'язків.

Конфлікт інтересів – ситуація, коли особисті інтереси аудитора чи бухгалтера можуть вплинути на об'єктивність їхньої професійної діяльності.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – принцип, згідно з яким компанії беруть на себе відповідальність за вплив своїх дій на суспільство та навколишнє середовище.

Міжнародні стандарти аудиту (ISA) – набір стандартів, що регулюють проведення аудиту на міжнародному рівні.

Незалежний аудит – аудит, що проводиться особами або організаціями, які не мають жодних фінансових або інших інтересів у компанії, що перевіряється.

Незалежність – стан, при якому бухгалтер або аудитор не підлягає впливу сторонніх осіб і може приймати рішення на основі об'єктивних фактів.

Прийнятний рівень – рівень, при якому ймовірно, що професійний бухгалтер, застосовуючи перевірку розсудливою та проінформованою третьою стороною, дійде висновку про те, що він дотримується основоположних принципів

Професійна асоціація – організація, що об'єднує бухгалтерів та аудиторів для підтримки професійних стандартів і етики.

Професійна деонтологія – вивчення моральних норм і етичних вимог, що регулюють поведінку професіоналів у певній галузі.

Професійна компетентність – здатність бухгалтера або аудитора виконувати свої обов'язки на високому рівні, володіючи необхідними знаннями та навичками.

Професійна поведінка – дотримання моральних і етичних норм у професійній діяльності.

Професійний бухгалтер у бізнесі – це професійний бухгалтер, який працює за наймом або обіймає виконавчу чи не виконавчу посаду в таких сферах діяльності, як комерція, промисловість, сфера обслуговування, державний сектор, освіта, неприбутковий сектор, регулювальні чи професійні

організації, або професійний бухгалтер, що працює за контрактом із такими суб'єктами господарювання.

Професійний розвиток – процес, що включає в себе підвищення кваліфікації та знань, необхідних для виконання професійних обов'язків.

Ретельність – означає обов'язок діяти відповідно до вимог завдання, уважно, сумлінно і своєчасно.

Стандарти бухгалтерського обліку – правила та принципи, які регулюють ведення бухгалтерського обліку та підготовку фінансової звітності.

Стандарти етики – офіційно визначені норми і принципи, які регулюють поведінку бухгалтерів та аудиторів.

Суттєвість – рівень, на якому помилка або неточність у фінансовій звітності може вплинути на рішення користувачів цієї інформації.

Управлінський облік – процес збору, аналізу та подання інформації для прийняття управлінських рішень.

Фінансова звітність – документ, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та зміни в капіталі підприємства.

Фінансова прозорість – ступінь відкритості та доступності фінансової інформації, що дозволяє користувачам оцінити фінансовий стан організації.

Фінансовий моніторинг – процес перевірки й аналізу фінансових операцій для виявлення можливих ризиків і шахрайства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аудит : підручник : у 2 ч. / О. М. Брадул та ін. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.

2. Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2017. 246 с.

3. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. Київ : Центр уч. л-ри, 2021. 252 с.

4. Бурденко І. М., Майборода А. В. Професійна етика бухгалтера: управлінський підхід. *Бізнес-навігатор*. 2020. № 5 (61). С. 194–199. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82395

5. Доброчесність і етика : навч. посіб. Відень : ООН, 2021. 72 с. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_ UKR.pdf

6. Кулинич М. Б., Скорук О. В. Професійна етика бухгалтера, аудитора та податківця : конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 113 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20684/3/PEBAP_konspekt.pdf

7. Лахтіонова Л. А., Лазарєва Г. Р., Черенкова А. В., Васильчук В. В. Сучасні вимоги до бухгалтера в умовах війни. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*. 2023. № 1. С. 269–281. URL: https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/FCS/article/view/17507/24796

8. Лугова О. І., Єременко А. В., Кириченко І. О., Косовська Ю. С. Професійна етика в роботі бухгалтера. *Modern Economics*. 2019. № 13 (2019). С.154-160. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-24

9. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) видання 2018 р. URL: https://mof.gov.ua/ storage/files/kodex_et.pdf.

10. Мокринська З. В. Кодекс етики професійних бухгалтерів як основа побудови ефективної бухгалтерської практики. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 79–84. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2022.pdf#page=80.

11. Професійна етика бухгалтера : підручник / С. Ф. Голов та ін. Житомир : ПП Рута, 2022. 260 с.

12. Тітенко Ю. А., Педченко Н. С. Поняття професійної етики бухгалтера та її зв'язок з доброчесністю в наукових дослідженнях. *Збірник наукових статей магістрів*. Полтава: ПУЕТ. 2022. С. 170–173.

13. Шалімова Н. С., Кузьменко Г. І., Андрощук І. І. Незалежність як обов'язковий принцип роботи зовнішніх та внутрішніх аудиторів: вимоги та механізм дотримання. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво.* 2022. № 2(125). С. 166–172. DOI: https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-26.

14. Шульга С. В., Пархоменко Є. Ю. Професійна етика аудитора в умовах євроінтеграції: зміст та інституційні аспекти регулювання. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6961.

Інформаційні джерела:

1. Офіційний сайт Аудиторської палати України. Розділ «Матеріали заходів АПУ». URL: https://surl.lt/koduwc

2. Офіційний сайт Аудиторської палати України. Розділ «Записи заходів АПУ». URL: https://surl.li/huupmv

3. Офіційний сайт Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Розділ «Нормативні документи. Міжнародні стандарти аудиту». URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482

4. Офіційний сайт Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України. Розділ «Новини від МФБ (IFAC)». URL: https://www.ufpaa.org/news/ifac/

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аудит : підручник : у 2 ч. / О. М. Брадул та ін. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.

2. Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2017. 246 с.

3. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. Київ : Центр уч. л-ри, 2021. 252 с.

4. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту (GIAS) (Підвищення рівня якості внутрішнього аудиту) опубліковані 2024 р. URL: www.theiia.org/en/standarts/2024-standarts/global-internal-audit-standarts/

5. Загальні правила поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затв. Наказом Національного агентства України з питань державної служби 05.08.2016 р. № 158 (у редакції наказу Національого агентства України з питань державної служби від 28.04.2021 р. № 72-21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text

6. Зубілевич С. Міжнародні стандарти освіти як основа єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів України. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2014. № 5. С. 8–15.

7. Лугова О. І., Єременко А. В., Кириченко І. О., Косовська Ю. С. Професійна етика в роботі бухгалтера. *Modern Economics.* 2019. № 13 (2019). С. 154–160. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-24.

8. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) видання 2018 р. URL: https://mof.gov.ua/ storage/files/kodex_et.pdf

9. Нужна О. А. Професійна етика та її місце у підготовці фахівців з обліку і оподаткування. *Економічний форум*. 2021. № 1. С. 142–146.

10. Проскуріна Н. М., Рубітель О. Ю. Організація і методика документального забезпечення аудиту фінансової звітності в системі корпоративного управління: наук.-практ. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 214 с.

11. Професійна етика бухгалтера : підручник / С.Ф. Голов та ін. Житомир : ПП Рута, 2022. 260 с.

12. Тофтул М. Г. Етика : підручник. Житомир : Видавництво ЖДУ імені І. Франка, 2011. 448 с.

13. Шалімова Н. С., Кузьменко Г. І., Андрощук І. І. Незалежність як обов'язковий принцип роботи зовнішніх та внутрішніх аудиторів: вимоги та механізм дотримання. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво.* 2022. № 2(125). С. 166–172. URL: DOI: https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-26.

14. Шульга С. В., Пархоменко Є. Ю. Професійна етика аудитора в умовах євроінтеграції: зміст та інституційні аспекти регулювання. *Ефективна економіка.* 2019. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6961 (дата звернення: 15.05.2024).

15. Ethics for Accountants and Auditors / Louise Kretzschmar, Frans Prinsloo,

Korien Sander, Jaques Siebrits, Leon van Vuuren, Paul Vorster, Minka Woermann. Oxford University Press; 4th edition (March 26, 2020). 262 p.

16. Kulynych M., Skoruk O., Safarova A. Professional ethics of accountant, auditor and taxpayer as a factor of forming public opinion. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2022. Том 1 № 29. С. 25–33. DOI : https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-01-25-33

Навчально-методичне видання

(*українською мовою*)

Удодова Яна Вадимівна

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми
«Облік і аудит»

Рецензент *В. Г. Гончарова*
Відповідальний за випуск *Н. М. Проскуріна*
Коректор *Я. В. Удодова*